

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Історичний факультет

Кафедра історії України

Дипломна робота

магістра з теми:

**«ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ: ПІДГОТОВКА
ФАХІВЦІВ І ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ (1968-1991 рр.)»**

Виконала: магістрантка

Ist A1-M18

Дякова Юлія Святославівна

Керівник: *Філінюк А. Г.*,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України

Рецензент:

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
Розділ I. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ	8
Розділ II. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	17
Розділ III. УЧАСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ТА СТУДЕНТІВ У НАУКОВО- ДОСЛІДНІЙ РОБОТІ.....	36
Розділ IV. ПОЗАНАВЧАЛЬНА І ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ. СТУДЕНТСЬКЕ ПОВСЯКДЕННЯ	59
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	94

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВЛКСМ – Всесоюзна Ленінська комуністична спілка молоді

ГПО – Готовий до праці й оборони

ДЕК – Державна екзаменаційна комісія

ДТСААФ – Добровільне товариство сприяння армії авіації і флоту

К-ПНУ ім. І. Огієнка – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

К-ППІ – Кам'янець-Подільський педагогічний інститут

НДР – науково-дослідна робота

НДРС – науково-дослідна робота студентів.

СБЗ – студентський будівельний загін.

ВСТУП

Актуальність теми. Фахова історична освіта в Україні в даний час переживає період парадигмальної трансформації у бік толерантності до культурних відмінностей, що прямує в європейському мейнстрімі. Для входження освітньої сфери України у європейську зону вищої школи необхідно модернізувати вищу освіту. В тому числі це стосується історичної освіти, на яку спрямована велика увага суспільства та влади. Неодноразово виникають дискусії про реформування вищої освіти. У вітчизняній науці формується нова концепція історії України, переосмислюється роль освіти в суспільних процесах, зростає роль підготовки національних кадрів.

Сьогодні важливою складовою формування національної свідомості є конструювання національного історичного нарративу та його закріплення у суспільній свідомості. У ст. 11 Конституції України вказано, що «держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури». Тому написання власної історії розглядається як фундаментальна потреба суспільства у контексті власної ідентифікації. Особливо коли в державі є ворог – східний сусід, який прагне викривити історичне минуле, знищити українську самобутність, захопити історично українські території.

Для України конструювання власної історії розглядається державою як важливе національне завдання, а тому підготовка професійних істориків, науковців і зрештою вчителів історії є пріоритетним напрямком державної політики. Класичний національний університет у Кам'янці-Подільському має багаті традиції підготовки історичних кадрів і за результатами навчально-наукових показників являється одним з кращих в Україні. Його минуле сягає Української національної революції 1917-1921 рр., і впродовж уже більше ніж 100 років він займається підготовкою вчителів, викладачів та фахових істориків. Цей тривалий процес становлення історичної освіти знайшов оцінку в українській історіографії, але і надалі в силу наявності великої джерельної бази є можливістю поглиблювати предмет дослідження. У зв'язку

з цим, важливо узагальнити і дослідити досвід становлення історичної освіти. Зокрема, більш глибоко вивчити її минуле – період 60-80-х рр. ХХ ст. Все це зумовлює наукову значимість і новизну обраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Враховуючи наукову новизну та практичну значимість теми, спираючись на історіографічний доробок і джерельну базу, поставлено за мету комплексно дослідити підготовку вчителів історії на історичному факультеті Кам'янець-Подільського педагогічного інституту з кінця 1960-х рр. і до 1991 р.

Реалізація мети конкретизується таким **завданнями:**

–здійснити аналіз стану розробки проблеми, визначити рівень її наукового осмислення, узагальнити історіографію та оцінити джерельну базу, використовуючи сучасну методологію досліджень;

–розкрити викладацький та студентський склад історичного факультету, оснований напрямки навчальної-методичної роботи і проходження практики студентами;

–показати основні напрямки науково-дослідної роботи, в тому числі організацію наукових конференцій, підготовку викладачами наукових праць, залучення студентів до наукової роботи;

–схарактеризувати соціалістичне змагання та оцінити громадське життя на факультеті;

–висвітлити шефську роботу, співпрацю факультету з установами та організаціями, показати студентське дозвілля, життя в гуртожитку, участь в спортивних змаганнях, культурно-масову роботу та інші аспекти повсякдення молоді.

Об'єктом дослідження є навчальний процес і внутрішнє життя історичного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту.

Предметом дослідження є адміністративна, навчальна, методична, виховна, науково-дослідна, громадська, культурно-масова діяльність історичного факультету.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1968-1991 рр. Нижня межа пов'язана з 1968 р., коли історико-філологічний факультет поділили на два самостійні підрозділи: історичний та філологічний факультети. Верхня хронологічна межа стосується 1991 р., тобто останнього року існування СРСР, що значною мірою принесло зміни в роботу історичного факультету Кам'янець-Подільського педінституту. З проголошенням незалежності України, зазнали реорганізації кафедри, змінилися підходи в навчально-методичній діяльності, відкрилися нові можливості науково-дослідної роботи.

Територіальні межі роботи охоплюють місто Кам'янець-Подільський і в окремих випадках виходять за його межі, коли стосується питання проходження студентами практики, висвітлення діяльності будівельних загонів факультету тощо.

Методи досліджень. Під час вивчення теми застосовано наукові принципи, загальнонаукові і конкретно-історичні методи дослідження. Використано принципи об'єктивності, системності та історизму. Із загальнонаукових методів застосовано метод узагальнення, аналізу та синтезу. Використано конкретно-історичні методи, описовий, статистичний, експлікації, історико-порівняльний, ретроспективний, проблемно-хронологічний та історико-типологічний методи.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів полягає у комплексному дослідженні функціонування історичного факультету Кам'янець-Подільського державного педінституту. Розкрито особливості навчально-методичної, науково-дослідної, гурткової, позанавчальної, культурно-масової роботи і організації дозвілля.

Практичне значення отриманих результатів роботи полягає в тому, що сформульовані у ній основні положення і висновки можуть бути використані в навчальному процесі, при підготовці спецкурсів тощо. Матеріали роботи стануть у нагоді при написанні праць з історії Кам'янець-

Подільського національного університету імені Івана Огієнка та досліджень в сфері історії вищої історичної освіти України загалом.

Апробація матеріалів роботи. Окремі положення та висновки роботи оприлюднені на науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2018-2019 н.р. (24-25 квітня 2019 року). Також було підготовлено і опубліковано статтю на тему «Газета «Радянський студент» – джерело з вивчення наукового життя студентства історичного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного інституту» вміщену в «Наукових працях студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» (вип. 13).

Структура роботи. Дослідження складається із вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і літератури в кількості 205 позицій. Обсяг основного тексту становить 93 сторінки, загальний – 112.

ВИСНОВКИ

У першому розділі охарактеризовано історіографію, джерела та методологію дослідження. Зокрема, зауважено, що важливий вклад у вивчення теми зробили О. М. Завальнюк і О. Б. Комарніцький. Сторінки минулого історичного факультету вивчали Л. В. Баженов, В. В. Газін, В. А. Гуцал, С. А. Копилов, А. Г. Філінюк, Ю. А. Хоптяр та ін. Багато видань висвітлюють перебіг історичних подій пов'язаних із становленням, здобутками та розвитком історичного факультету К-ПНУ імені Івана Огієнка. Автори цих робіт намагалися висвітлити події і факти об'єктивно, без прикрас і водночас без применшення їх значення для життя університетського осередку. В багатьох працях розкрито досягнення науково-педагогічного колективу, зафіксовано імена тих працівників, які самовідданою і наполегливою працею, високими професійними якостями забезпечували на різних етапах підготовку кадрів, керували і докладали зусиль задля розвитку історичного факультету.

Забезпечити підготовку дослідження допомогли архівні матеріали. Було використано документи Державного архіву Хмельницької області, зокрема Ф.Р.302 «Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут». Вивчаючи історію факультету ми використовували різні джерела інформації: архівні документи, періодичні видання, наукові розвідки та ін. Велика кількість інформації для підготовки роботи була взята з підшивок газети «Радянський студент» - орган дирекції, партбюро, комітету ЛКСМУ і профорганізації Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, на сторінках якої висвітлювалося життя факультету. Зокрема, було використано більше 130 газетних заміток і статей.

В ході дослідження теми використано наукові принципи, загальнонаукові і конкретно-історичні методи дослідження. Застосовано принципи об'єктивності, системності та історизму. Із загальнонаукових методів використовувався метод узагальнення, аналізу та синтезу, а також конкретно-історичні методи: описовий, статистичний, експлікації, історико-

порівняльний, ретроспективний, проблемно-хронологічний та історико-типологічний.

В дослідженні використано принцип об'єктивності, що спонукав нас залучили низку джерел для забезпечення не розрізнених, фрагментарних фактів, а їх сукупностей, що дозволило обґрунтовувати власні думки і висновки. З метою забезпечення наукової об'єктивності ми враховували сукупність різних чинників – державної політики, становища структурного підрозділу, якісного викладацького складу, які впливали на функціонування факультету.

У другому розділі здійснено аналіз навчально-методичної роботи. Встановлено, що на рубежі 1970-1980-х рр. викладання фахових дисциплін здійснювали 22 висококваліфіковані викладачі, об'єднані у дві кафедри – історії СРСР і УРСР та загальної історії. 66.6% від загальної кількості мали вчені ступені і звання. З року в рік зростав науковий потенціал професорсько-викладацького складу. Лише в 1983-1984 н.р. було успішно захищено дві дисертації здобуття вчених ступенів доктора і кандидата історичних наук.

Колектив історичного факультету неодноразово посідав одне з перших місць в інституті. У 1979 р. факультет занесли до Книги пошани Міністерства освіти УРСР, а в 1982 р. – на міську Дошку пошани.

Для студентства викладалися курси історії СРСР, історіографії, історії СРСР, археології СРСР, історії УРСР, допоміжних історичних дисциплін, методики навчання історії, предмети юридичного циклу та ін. З метою кращої підготовки студентів для практичної роботи в школі, на факультеті запроваджено спецкурси: музеєзнавство, основи архівознавства архівознавство, джерелознавство, міжнародні відносини в епоху капіталізму та імперіалізму, методика вивчення історії краю в курсі історії СРСР та УРСР, зовнішня політика Радянського Союзу, позакласна робота в школі, факультатив з школознавства та ін. Великою популярністю серед студентів-істориків користувалися семінари передового досвіду, на яких з найбільш

складних питань методики історії та суспільствознавства виступали кращі вчителі міста та області.

У 1979 р. на факультеті запровадили нову спеціальність «Держава і право». Тому збільшився щорічний прийом студентів до 90 осіб. У 1980 р. факультет мав вже перший досвід проведення юридичної практики. Під керівництвом професора П. Ф. Щербини юридична практика проходила на базі райвиконкомів області.

Викладачі багато уваги приділяли впровадженню проблемного методу читання лекцій, проведенню семінарів, постійно здійснювали пошук нового у роботі з студентами, в організації самостійної роботи студентів, систематично проводили групові та індивідуальні консультації, бесіди з студентами, здійснювали контроль та надавали допомогу молоді.

Значна увага приділялася також проходженню студентами практики. Нам вдалося на основі студентської преси відтворити враження студентів і напрямки проходження практики.

У третьому розділі схарактеризовано науково-дослідну роботу. Значну увагу керівництво інституту приділяло проведенню наукових конференцій. На факультеті намітився такий напрямок досліджень як історичне краєзнавство. Розпочалося регулярне проведення Подільських історико-краєзнавчих конференцій.

На факультеті в той час проводили конференції за міжнародною участю. Наприклад, у 1978 р. в інституті відбулась республіканська історико-археологічна міжвузівська наукова студентська конференція «Східнослов'янські племена і Київська Русь». У місто з'їхались студенти з Львівського, Чернівецького та Ужгородського університетів. Вінницького, Івано-Франківського, Київського, Полтавського педагогічних інститутів. Прибули також юнаки та дівчата з Люблінського університету (тоді – Польська Народна Республіка).

Відрадно, що викладачі в ті роки публікували статті в «Українському історичному журналі». Активно проводилися індивідуальні наукові

дослідження. Важливу групу серед здійснених публікацій викладачів складала дослідження монографічного типу. На сторінках спеціальної історичної періодики публікувалися вагомні наукові праці. Роботи істориків факультету та окремі рецензії на них друкувалися також у спеціальній науковій періодиці зарубіжних країн – у Берліні, Варшаві, Загребі, Празі, Софії.

Важливе місце у підготовці студентів займала робота в навчальних кабінетах. Викладачі і лаборанти кафедри історії СРСР і УРСР працювали із студентами у кабінетах історії СРСР, шкільному кабінеті суспільних дисциплін, археології. Значну роль у формуванні творчих здібностей студентів відіграла археологічна лабораторія.

Велика увага на факультеті приділялася археологічним дослідженням та вивченню історії Поділля. Цю ділянку роботи очолював професор І. І. Винокур. На базі педінституту, а також місцевих музеїв, з участю інституту археології АН УРСР працювала Подільська археологічна експедиція. Наслідки археологічних досліджень дістали схвальну оцінку науковців за кордоном. Свідченням цьому була регулярна публікація археологічних досліджень на сторінках всесоюзних і республіканських видань, а також участь науковців інституту в міжнародних археологічних конгресах у Варшаві, Празі та Берліні.

До проведення наукових досліджень активно залучалися студенти. У червні 1968 р. студенти були залучені до археологічних розкопок на території Старої фортеці в Кам'янці-Подільському. Добре працювали на історичному факультеті наукові гуртки, зокрема, археологічний, роботою якого керував завідуючий кафедрою історії СРСР та УРСР І. І. Винокур. На засіданнях гуртка майбутні педагоги в виступах з дослідженнями, висвітлювали різні сторони суспільного життя маловивчених сторінок історії Поділля. Студенти дізнавалися про роботу археологів, про значення археологічної науки. На основі розкопаних пам'яток студенти писали реферати, курсові, конкурсні та дипломні роботи. Щороку з доповідями

виступали на студентських наукових конференціях, зокрема, конференціях наукового товариства вузів України, Молдавії, які проходили в Дніпропетровську та Кишиневі. Зокрема у вересні 1980 р. студентам пощастило разом з іншими археологами країни представляти радянську науку на IV Міжнародному конгресі слов'янської археології у Софії.

Протягом років навчання на факультеті студенти проходили різні види педпрактики, проводилася археологічна практика в полі. Гуртківці мали можливість опрацювати поглиблено спеціальну літературу, працювали в архівах. З 1968 по 1978 р. на факультеті захистилось 145 дипломників, переважно з відмінною оцінкою. Наказом Міністерства освіти УРСР за високі показники в галузі НДРС факультет визначено базовим з студентської науково-дослідної роботи історичних факультетів і педінститутів республіки.

У четвертому розділі аналізується позанавчальна, громадська діяльність та студентське повсякдення. Історичний факультет активно долучався до виконання загальноінститутських соціалістичних зобов'язань. Нажаль, багато зобов'язань були перевантажені партійною тематикою. З початку 1983-1984 н.р. на профспілкових звітно-виборних зборах факультету було заново введено в дію екран соціалістичного змагання, а також вперше створено новий студентський орган – прес-центр соціалістичного змагання.

Важливе місце займав контроль над студентською дисципліною. На історичному факультеті в середині 1980-х рр. здійснювався облік і постійний контроль за відвідуванням занять студентами. Введено в дію стенд «Трудова дисципліна», де відмічалися щомісячно пропуски занять на 1-5-х курсах з поважних і без поважних причин.

Приділялася увага культурно-масовій роботі, спортивному життю. Відбувалися зустрічі з ветеранами. В стінах факультету проводилися вечори-зустрічі з відомими людьми, науковцями, заслуженими вчителями. На історичному факультеті надавалася увага постійно-діючому семінару передового досвіду. З лекціями виступали інспектори-методисти Міністерства освіти УРСР

Студенти активно залучалися до проведення суботників, виїздили в колгоспи сусідніх районів на збір врожаю, займалися шефською роботою в школах міста і за його межами, трудилися в будівельних загонах.

Аргументовані лекції, творча атмосфера практичних, семінарських занять, диспути, конференції, зустрічі з визначними людьми, праця в будівельних загонах, піонерських таборах, екскурсії, подорожі надихали юнаків і дівчат до праці і навчання. Аналіз навчальної і виховної роботи свідчить, що молодь здобувала освіту високого рівня. Це засвідчено високими якісними показниками підготовки молодих спеціалістів, які після випуску йшли працювати в школи, наукові установи, органи влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Архівні джерела

Державний архів Хмельницької області

Ф.Р.302. Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут

Он.11.

1. Спр. 695. Кафедра історії СРСР і УРСР. Річний звіт про роботу за 1981-1982 навчальний рік. 8 арк.
2. Спр. 811. Кафедра истории СССР и УССР. Отчет об учебно-воспитательной работе кафедры в 1983 году. 8 арк.
3. Спр. 1042. Кафедра истории СССР и УССР. Годовой отчет об учебно-воспитательной работе в 1984-1985 учебном году. 7 арк.
4. Спр. 1167. Кафедра історії СРСР і УРСР. Річний звіт про навчально-виховну роботу за 1985-1986 навчальний рік. 8 арк.
5. Спр. 1284. Кафедра історії СРСР і УРСР. Річний звіт про роботу за 1986-1987 навчальний рік. 5 арк.

Он.12.

6. Спр. 71. Кафедра історії СРСР і УРСР. Річний звіт про навчально-виховну роботу за 1987-1988 навчальний рік. 7 арк.
7. Спр. 183. Кафедра истории СССР и УССР. Годовой отчет об учебно-воспитательной работе за 1988-1989 учебный год. 5 арк.
8. Спр. 300. Кафедра історії СРСР і УРСР. Річний звіт про роботу за 1989-1990 навчальний рік. 6 арк.
9. Спр. 410. Кафедра історії СРСР і УРСР. Річний звіт про роботу за 1990-1991 навчальний рік. 7 арк.

Газетна періодика

10. Активісти // Радянський студент. 1974. 6 червня. №19-20. С.1.
11. Анатолій Опря – ленінський стипендіат // Радянський студент. 1970. 1 вересня. №19. С.2.

12. Археологи на практиці // Радянський студент. 1968. 10 жовтня. №30. С.2.
13. Археологи на практиці // Радянський студент. 1968. 27 червня. №24. С.1.
14. Бабій С. Аматори слова // Радянський студент. 1984. 7 червня. №19. С.2.
15. Бабій С. На семінарських Олександра Константиновича // Радянський студент. 1984. 29 листопада. №32. С.3.
16. Бабій С. Створено клуб «Пам'ять» // Радянський студент. 1983. 29 грудня. №32-33. С.2.
17. Баженов Л. Дороги у світ незвіданого // Радянський студент. 1975. 17 квітня. №17-18. С.2.
18. Баженов Л. За глибокі знання // Радянський студент. 1978. 16 лютого. №8. С.2.
19. Баженов Л. По закону творчості // Радянський студент. 1981. 5 березня. №8-9. С.3.
20. Баженов Л. Різними формами і методами // Радянський студент. 1976. 11 березня. №8. С.2.
21. Баженов Л. Успіх студента С. Коваленка // Радянський студент. 1971. 13 травня. №16. С.1.
22. Баженов Л. Форум істориків-славістів у Харкові // Радянський студент. 1970. 19 лютого. №5. С.2-3.
23. Баженов Л. Чекаємо на історичному // Радянський студент. 1982. 27 травня. №19. С.2.
24. Бученко А. Літописний Заруб // Радянський студент. 1983. 9 червня. № 17. С. 2.
25. В гостях у педагога // Радянський студент. 1976. 10 червня. №22. С.2.
26. В грудні // Радянський студент. 1976. 8 січня. №2. С.2.

27. В гуртожитках // Радянський студент. 1968. 21 березня. №11. С.2.
28. В дружбі з наукою // Радянський студент. 1968. 30 травня. №20. С.2.
29. В істориків захист дипломів // Радянський студент. 1968. 13 червня. №22. С.1.
30. Вивчення пам'яток // Радянський студент. 1979. 18 січня. №3. С.2.
31. Вивчення рідного краю в піонерському таборі // Радянський студент. 1971. 17 червня. №21. С.2.
32. Викладачі кафедри // Радянський студент. 1983. 29 грудня. №32-33. С.2.
33. Використовувати технічні засоби // Радянський студент. 1975. 10 квітня. №16. С.2.
34. Винокур І. Готувати висококваліфікованих спеціалістів // Радянський студент. 1985. 10 січня. №2. С.2.
35. Винокур І. До нових успіхів // Радянський студент. 1983. 31 березня. №8-9. С.2.
36. Винокур І., Гуцал А. Що показали пошуки // Радянський студент. 1975. 31 жовтня. №33. С.2.
37. Винокур І., Коваленко Л. Історична наука в інституті // Радянський студент. 1971. 1 квітня. №10. С.3
38. Від усієї душі // Радянський студент. 1979. 17 травня. №17-18. С.3.
39. Відзнаки за успіхи // Радянський студент. 1974. 14 листопада. №32. С.1.
40. Відповідями задоволений // Радянський студент. 1979. 7 червня. №20. С.3.
41. Вісті з історичного факультету // Радянський студент. 1969. 25 вересня. 23. С.3.

42. Вони прагнуть стати науковцями // Радянський студент. 1974. 22 квітня. №14. С.2.
43. Газін В. Постійно у полі зору // Радянський студент. 1984. 5 квітня. №12. С.2.
44. Гончарське горно над Смотричем // Радянський студент. 1968. 10 жовтня. №30. С.2.
45. Григоренко О. У бою і праці гартовані // Радянський студент. 1980. 3 квітня. №12. С.2.
46. Грінчак О. Будуть нові успіхи // Радянський студент. 1975. 17 квітня. №17-18. С.2.
47. Гуменюк А. Нелегка, але почесна // Радянський студент. 1982. 4 лютого. №4. С.2.
48. Гуцал В. А. Дослідження археологічної експедиції Кам'янець-Подільського університету (1963-2006 рр.) // Студентський меридіан. 2006. 20 вересня. № 1559-1560. С.5.
49. Дешевий «Авторитет» // Радянський студент. 1988. 22 листопада. №31. С.2.
50. Дослідження в 1980-1981 рр. // Радянський студент. 1981. 9 квітня. №13. С.2.
51. Дослідження і знахідки // Радянський студент. 1978. 18 травня. №19. С.2.
52. Дослідження у Рудківцях // Радянський студент. 1975. 31 жовтня. №33. С.2.
53. Дослідження у фортеці // Радянський студент. 1968. 10 жовтня. №30. С.2.
54. Дрозда М. Секрет сімейного щастя // Радянський студент. 1978. 8 червня. №22. С.2.
55. Дрозда М., Уткіна С. На стоянці Молодове // Радянський студент. 1979. 18 січня. № 3. С. 2.

56. Дубовий А. Історики - перші // Радянський студент. 1988. 5 січня. №1. С.2.
57. Енергійно, наполегливо // Радянський студент. 1974. 19 вересня. №24. С.1.
58. Завальнюк О. Історичний // Радянський студент. 1984. 29 лютого. №6-7. С.2.
59. Завальнюк О. Факультет чекає // Радянський студент. 1983. 26 травня. №15-16. С.2.
60. Завзято, з вогником // Радянський студент. 1969. 17 квітня. №13. С.1.
61. Засідання ради наукового товариства // Радянський студент. 1968. 21 березня. №11. С.2.
62. Знайомтесь це просто Сашко // Радянський студент. 1983. 1 грудня. №30. С.2.
63. Зустріч з ветеранами // Радянський студент. 1968. 10 жовтня. №30. С.1.
64. Зустріч з учителями // Радянський студент. 1968. 23 травня. №19. С.2.
65. І це наш обов'язок // Радянський студент. 1984. 29 листопада. №32. С.2.
66. Іванонова С. На екзамен з міцними знаннями // Радянський студент. 1975. 9 січня. №2. С.1.
67. Інститут приймає поповнення // Радянський студент. 1969. 1 вересня. №1. С.1.
68. Історико-археологічна... // Радянський студент. 1978. 19 жовтня. №32. С.3.
69. Історичний факультет // Радянський студент. 1971. 27 травня. №18. С.2.
70. Історичні четверги // Радянський студент. 1971. 23 вересня. №26. С.2.

71. Історія багатовікової дружби // Радянський студент. 1981. 10 вересня. 23. С.2.
72. Кафедра марксизму-ленінізму // Радянський студент. 1970. 19 лютого. №5. С.2-3.
73. Клуб традицій // Радянський студент. 1978. 30 березня. №13. С.2.
74. Коваленко Л. Форум істориків-краєзнавців // Радянський студент. 1971. 13 травня. №16. С.1.
75. Коваленко Л., Баженов Л. Наукою покликані // Радянський студент. 1968. 22 лютого. №7. С.2.
76. Козак І. Як навчаються вчителі // Радянський студент. 1975. 23 січня. №4-5. С.2.
77. Колісник М. До професійного самовдосконалення // Радянський студент. 1985. 1 вересня. №23. С.2.
78. Конкурс газет // Радянський студент. 1976. 4 березня. №7. С.2.
79. Копилов А. Сьогодні студент – завтра вчитель // Радянський студент. 1971. 10 червня. №20. С.1.
80. Копилов О. Незабутня зустріч // Радянський студент. 1978. 23 березня. №12. С.2.
81. Кравець М. Гуртожиток – твій рідний дім // Радянський студент. 1975. 1 січня. №1. С.2.
82. Крадіжка // Радянський студент. 1988. 18 жовтня. №27. С.2.
83. Краю мій рідний // Радянський студент. 1972. 13 січня. №1. С.2.
84. Кушнір Б. Виступає методист зі столиці // Радянський студент. 1970. 12 лютого. №4. С.2.
85. Кушнір Б. Роздуми про відоме і невідоме. Як на історичному факультеті використовуються технічні засоби // Радянський студент. 1975. 6 лютого. №7. С.2.

86. Кушнір Б. Чикаємо на історичному // Радянський студент. 1981. 30 квітня. №15-16. С.2.
87. Ми – з «Атлантиди» // Радянський студент. 1983. 10 листопада. №27. С.3.
88. Міжвузівська конференції // Радянський студент. 1978. 5 жовтня. №31. С.2.
89. Місто твоєї юності // Радянський студент. 1985. 10 жовтня. №28. С.2.
90. На всесоюзному форумі істориків-славістів // Радянський студент. 1968. 15 лютого. №6. С.2.
91. На історичному факультеті // Радянський студент. 1971. 21 січня. №2. С.1.
92. На лекціях професора Венгерова // Радянський студент. 1969. 6 листопада. №26-28. С.1.
93. На міжнародній студентській археологічній // Радянський студент. 1968. 4 квітня. №13. С.1.
94. Набувають навичок // Радянський студент. 1978. 21 вересня. №29. С.2.
95. Над чим працюють кафедри // Радянський студент. 1968. 25 січня. №4. С.1.
96. Надвірняк О. Знайомство з старожитностями Криму // Радянський студент. 1981. 9 квітня. № 13. С. 2.
97. Надвірняк О. Розкопки на Чернігівщині // Радянський студент. 1979. 18 січня. № 3. С. 2.
98. Науково-теоретична // Радянський студент. 1974. 17 жовтня. №28. С.1.
99. Науково-теоретична // Радянський студент. 1975. 6 лютого. №7. С.2.
100. Незабутня зустріч // Радянський студент. 1979. 7 червня. №20. С.4.

101. Номер за номером // Радянський студент. 1971. 23 вересня. №26. С.2.
102. Оголошено прийом // Радянський студент. 1983. 31 березня. №8-9. С.4.
103. Операція «Термометр» // Радянський студент. 1988. 22 листопада. №31. С.2.
104. Переможці // Радянський студент. 1978. 23 листопада. №35. С.1.
105. Петров М. Споруджується музей історії // Радянський студент. 1979. 6 грудня. №36. С.2.
106. Підвищити рівень діяльності // Радянський студент. 1978. 19 жовтня. №32. С.1.
107. Пленум кафедр // Радянський студент. 1978. 13 квітня. №16. С.1.
108. Погорілець О. Таємниці минулого // Радянський студент. 1980. 20 березня. №10. С.2.
109. Подільська експедиція 1968 // Радянський студент. 1968. 10 жовтня. №30. С.2.
110. Положення // Радянський студент. 1974. 14 листопада. №32. С.2-3.
111. Поруч з червоногалстучними // Радянський студент. 1971. 1 вересня. №23. С.2.
112. Пошук триває // Радянський студент. 1985. 14 лютого. №5-6. С.2.
113. Працювати творчо // Радянський студент. 1971. 15 квітня. №12. С.2.
114. Працюють гуртківці // Радянський студент. 1981. 26 березня. №11. С.1.
115. Професор Л. А. Коваленко // Радянський студент. 1971. 4 березня. №6. С.2

116. Рада підводить підсумки // Радянський студент. 1968. 12 вересня. №26. С.1.
117. Рада підводить підсумки // Радянський студент. 1968. 5 грудня. №37. С.1.
118. Результати конкурсу абітурієнтів // Радянський студент. 1968. 2 вересня. №25. С.1.
119. Роботу з ідеологічними кадрами – на вищий рівень // Радянський студент. 1975. 30 січня. №6. С.1.
120. Розкопки в Усті // Радянський студент. 1968. 10 жовтня. №30. С.2.
121. Розмова про археологію // Радянський студент. 1968. 15 лютого. №6. С.1.
122. Розповідь про товариша // Радянський студент. 1982. 10 вересня. №12. С.2.
123. Рубіж один – п'ятірка! // Радянський студент. 1982. 21 січня. №3. С.1.
124. Свідчення методиста // Радянський студент. 1968. 14 листопада. №50. С.1.
125. Семенчук Г. Подружились // Радянський студент. 1976. 7 жовтня. №31. С.1.
126. Собчук В. Наш гурток // Радянський студент. 1975. 16 січня. №3. С.2.
127. Соціалістичні зобов'язання // Радянський студент. 1974. 6 лютого. №6-7. С.2-3.
128. Соціалістичні зобов'язання // Радянський студент. 1979. 18 січня. №3. С.1.
129. Соціалістичні соцзмагання // Радянський студент. 1979. 25 січня. №4-5. С.1.
130. Суровий А. Визначальний напрям // Радянський студент. 1978. 26 січня. №5. С.2.

131. Суровий А.Ф. Контрпропаганді – постійну увагу // Радянський студент. 1985. 10 січня. №2. С.2.
132. Тарасов Ю.М. Майбутня зміна // Радянський студент. 1985. 11 квітня. №14. С.2.
133. У вирі життя // Радянський студент. 1975. 7 листопада. №2. С.3.
134. У Ленінград // Радянський студент. 1975. 7 листопада. №34. С.2.
135. У науковому гуртку // Радянський студент. 1976. 17 липня. №25. С.1
136. У нашому кодексі – висока дисциплінованість // Радянський студент. 1984. 5 квітня. №12. С.2.
137. У партійному комітеті // Радянський студент. 1985. 14 лютого. №5-6. С.1.
138. Увага, чоловіки // Радянський студент. 1988. 13 грудня. №33. С.2.
139. Федьков О. Ентузіазм «Ентузіаста» // Радянський студент. 1981. 3 грудня. №31. С.2.
140. Федьков О. Науковий звіт істориків // Радянський студент. 1982. 11 травня. №16-17. С.2.
141. Філінюк А. Глибокі знання // Радянський студент. 1976. 10 червня. №22. С.2
142. Філінюк А. Допомога студентів // Радянський студент. 1979. 15 лютого. №7. С.3.
143. Філінюк А. Рядки, прочитані серцем // Радянський студент. 1979. 25 січня. №4-5. С.2.
144. Хоптяр Ю. Цікавий захід // Радянський студент. 1982. 1 квітня. №11. С.2.
145. Центр соціалістичного змагання // Радянський студент. 1984. 5 березня. №8. С.2.

146. Цікава експозиція // Радянський студент. 1981. 5 березня. №8-9. С.2.
147. Цікаві екскурсії // Радянський студент. 1980. 14 лютого. №5. С.2.
148. Черватюк В. Екскурсія в Шепетівці // Радянський студент. 1979. 6 грудня. №36. С.1.
149. Шевченко О. Вивчення пам'яток // Радянський студент. 1979. 18 січня. № 3. С. 2.
150. Шумахер С. Під корчагівським девізом // Радянський студент. 1985. 5 березня. №9. С.2.
151. Щасливої служби // Радянський студент. 1983. 30 червня. №18-19. С.2.
152. Якщо хочеш стати істориком // Радянський студент. 1978. 6 квітня. №14-15. С.2.

Наукові статті, монографії, енциклопедії, довідкові видання

153. Анатолій Олексійович Копилов: особистість у вимірі епохи: дослідження, спогади, документи, бібліографія / [Уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Степанков]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. 320 с.
154. Анатолій Філінюк на службі українській освіті й науці: наук.-довід.вид. / [упоряд., авт. вст. ст. О. М. Завальнюк]. Кам'янець-Подільський : «Медобори-2006», 2013. 224 с.
155. Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ-ХХ ст.: Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 264-265.
156. Баженов Л. Іон Ізраїлевич (Срулевич) Винокур // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. Т. 1. Кам'янець-Подільський, 2003. С. 67-80.
157. Баженов Л., Костиця М., Прокопчук В. Подвижник науки, освіти, культури (до 75-річчя від дня народження академіка І. С.

Винокура) // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Історичні науки. Т. 14. На пошану академіка І. С. Винокура. С. 7-23.

158. Брега Г. С., Бондарчук П. М. Коваленко Леонід Антонович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України . Київ : Наук. думка, 2007. Т. 4 : Ка-Ком. С. 381.

159. Гай-Нижник П.П., Телячий Ю.В. Кукурудзяк Микола Григорович // Український історичний журнал. 1999. №6. С.152–153

160. Гуцал В. А. Л. А. Коваленко, І. С. Винокур: шрихи творчої співпраці // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : науковий збірник : серія історична / редкол.: С. А. Копилов (гол. ред.) О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І. Огієнка, 2018. Виш. XIV. Т. 1. С. 42-51.

161. Гуцал В. А. Особова справа І. С. Винокура з архіву Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка // Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів Національного архівного фонду України : наук. зб. за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. С. 345-349.

162. Гуцал В. А., Мегей В. П. Дослідження археологічної експедиції Кам'янець-Подільського педагогічного університету (1963-1999) // Давня і середньовічна історія України : історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. С. 15-32.

163. Гуцал В.А. Професор І. Винокур у науково-освітньому і громадському житті України (1948 – 2006 рр.) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. історичних наук : спец. 07.00.01 «Історія України»;

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
Кам'янець-Подільський, 2019. 364 с.

164. Дякова Ю. С. Газета «Радянський студент» – джерело з вивчення наукового життя студентства історичного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного інституту // Наукові праці студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 13.

165. За покликом серця : до 75-ліття від дня народження і 30-річчя науково-педагогічної діяльності професора кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка В.І. Якубовського / [упоряд., авт. вступ. ст. А.Г. Філінюк; відп. за вип. О.М. Завальнюк]. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2015. 106 с.

166. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Лідер наукової школи. (До 65-річчя від дня народження і 40-річчя науково-педагогічної праці професора Л. В. Баженова). Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 180 с.

167. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Історія Кам'янець-Подільського державного університету (1918-2003 рр.): Довідково-статистичні матеріали. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. 88 с.

168. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський 2003 року: повернення класичного університету // Kamieniec Podolski. Studia z dziejow miasta i regionu/Pod red. Feliksa Kiryka. Krakow, 2005. Т.ІІ. S.220-237.

169. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2003 рр.): Історичний нарис. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2003. 108 с.

170. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний університет. Історичний нарис. Вид. 2-е, доopr. і доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2004. 120 с.
171. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2005рр.): Історичний нарис. Вид. 3-є доopr. і доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2005. 172 с.
172. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2005рр.): сторінки історії // Український історичний журнал. 2005. №5. С.81-92.
173. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2006 рр.): Історичний нарис. Вид. 5-е доopr. і доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2006. 196 с.
174. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний університет: курсом зростання (2002-2006 рр.). Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2006. 300 с.
175. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2007 рр.): Історичний нарис. Вид. 5-е, доopr. і доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2007. 228 с.
176. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський національний університет (1918-2008 рр.): Історичний нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 296 с.
177. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка у добу незалежної України. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 768 с.
178. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка у добу незалежної України: курсом зростання // Незалежність України:

проблеми, поступ, перспективи: зб. матеріалів круглого столу / [редкол.: В.С.Степанков, О.В.Демчук, В.А.Дубінський]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2011. С.26-33.

179. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Класичний університет у Кам'янці-Подільському: відродження через 85 років // Соборність. Міжнародний літературно-публіцистичний журнал українських письменників. Мюнхен. 2005, березень. № 1(20). С.54-61.

180. Завальнюк О.М., Копилов А.О. Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський держ. пед. ун-т, 1998. 32 с.

181. Зачарований українською історією. До 65-річчя від дня народження і 45-річчя науково-педагогічної діяльності доктора історичних наук, професора, академіка УАІН Валерія Степановича Степанкова / [Укл. і автор статті О. М. Завальнюк]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. 252 с.

182. Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут // УРЕ. 2-е вид. Київ, 1979. Т. 4. 868 с.

183. Кантлін С.О. Бібліотека Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту на сторінках газети "Радянський студент" // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [редкол.: О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) [та ін.]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 213-221.

184. Коваленко Л.А., Кукурудзяк М.Г., Завальнюк О.М. Наукова конференція «Проблеми історичної географії Поділля» [м. Кам'янець-Подільськ, 1982 р.] // УІЖ. 1983. № 1. С. 158.

185. Комарніцький О.Б., Завальнюк О.М. Студенти Кам'янець-Подільського педінституту: ідеологічна, фахова і практична підготовка до роботи в школі в завершальний період радянської державності (1961-1991 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр.

/[редкол.: О.П.Реєнт (голов. ред.), О.М.Завальнюк (відп. ред.), Л.В.Баженов та ін.]. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2015. Т.22. С.125-162.

186. Комарніцький О.Б., Лошній О.В. Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут в умовах державної незалежності України (1991-1997 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. Т.7. С.318-338.

187. Комарніцький О.Б., Моштак М.В. Профспілкова організація студентів, аспірантів та докторантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Буйницький О.А, 2009. 216 с.

188. Копилов А. О. Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут: історія і сучасність // XXXXIII звітна наукова конференція кафедр інституту за 1991-1992 рр. (секція суспільних наук): тези доповідей. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 3-11.

189. Копилов С.А., Газін В.В. Історичний факультет Кам'янець-Подільського національного університету. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. 76 с.

190. Копилов С.А., Степанков В.С. Микола Борисович Петров: учений, педагог, особистість. Відомий історик, талановитий педагог // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки / редкол.: В.С. Степанков (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. Вип. 5: На пошану професора М.Б. Петрова. С. 7-18.

191. Матеріали і тези Подільських історико-краєзнавчих конференцій (1965-2010): бібліогр. покажч. змісту / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Наук. б-ка; [уклад.: Г.В.Гайшук, Т.М.Опря, В.М.Пархоменко; редкол.: С.А.Копилов (голова), В.С.Прокопчук (відп. ред.), Л.В.Баженов та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2012. 159 с.

192. Опря А. В., Винокур І. С. Петро Фролович Лаптін // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. Т. 1. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. С. 278-286.

193. Півстоліття на ниві освіти і науки України (до 75-річчя від дня народження і 50-річчя науково-педагогічної діяльності А.Ф. Сурового): біобібліографічний покажчик / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, наукова бібліотека ; [уклад. В.С. Прокопчук ; редкол.: С.А. Копилов (голова), В.С. Прокопчук (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2013. 76 с.

194. Степанков В. С. Копилов Анатолій Олексійович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України . Київ: Наук. думка, 2009. Т. 5 : Кон-Кю. С.129.

195. Талановитий педагог, відомий методист і провідний краєзнавець : матер. круглого столу до 90-річчя від дня народження Б.М. Кушніра, м. Кам'янець-Подільський, 24 травня 2011 року / [редкол.: к.і.н., проф. О.М. Завальнюк (голова), к.і.н., проф. А.Г. Філінюк (наук. ред.), д.і.н., проф. Л.В. Баженов та ін.]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 72 с.

196. У пошуках історичної правди. До 65-річчя від дня народження і 40-річчя науково-педагогічної діяльності доктора історичних наук, професора, академіка О. М. Завальнюка / [уклад.: В. С. Степанков, А. Г. Філінюк, О. Б. Комарніцький ; перед. сл. О. П. Реснт ; авт. ст. – В. С. Степанков, А. Г. Філінюк, Ю. В. Телячий, І. М. Конет, В. С. Прокопчук, В. Г. Байдич, О. Б. Комарніцький]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2016. 464 с.

197. Філінюк А.Г. Двадцять років у поступі і трансформаціях Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (до 20-річчя створення кафедри історії України) // Освіта,

наука і культура на Поділлі : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2010. Т. 16: Матеріали круглого столу «Освіта, культура і просвітницький рух на Поділлі», 22 жовтня 2010 року. С.3-29.

198. Філінюк А.Г. Деякі штрихи щодо просвітницької ролі сучасного історика України // «Просвіта»: минуле та сучасне : матеріали регіональної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 4 грудня 2013 р. / [редкол.: [В.А. Дубінський (гол.), О.Б. Комарніцький (відп. ред.), В.В. Полятинчук та і. Кам'янець-Подільський, 2014. С. 146-156.

199. Філінюк А.Г. Життя, віддане справі: трудова, громадська та науково-педагогічна діяльність Івана Степановича Зеленюка: історичний нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008.

200. Філінюк А.Г. У пошуках нової якості історичної освіти та історичної правди. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 68 с.

201. Філінюк А.Г. Флагман Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (до 20-річчя створення кафедри історії України) // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки /редкол.: В.С. Степанков (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. Вип. 3: До 20-річчя кафедри історії України. С. 6-25.

202. Філінюк А.Г., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет (1997-2003 рр.) // Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. С.157-184

203. Філінюк, А.Г. Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут // Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. С. 109-156.

204. Хоптяр Ю.А. З історії кафедри архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін (1952-2017 рр.) // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : науковий збірник : серія історична / [редкол.: С. А. Копилов (гол. ред.), О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. XIV. С. 288-296.

205. Хоптяр Ю.А. Кафедра архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін К-ПНУ імені Івана Огієнка: становлення, здобутки, перспективи (30-ті рр. ХХ - початок ХХІ ст.): наукове видання. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 312 с.